

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVI підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Члени редколегії Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Олена Пефтієва,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної філології
Маріупольський державний університет

ЕКОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ

Сучасна парадигма лінгвістичних досліджень включає еколінгвістику, яка бере до уваги не лише соціальний контекст, але й екологічний план, включаючи біорізноманіття та фізичне середовище. Відповідно до Стіга Ельяссона [1], який досліджував зародження еколінгвістики, засновником цього напрямку був Ейнар Гауген (Einar Haugen). У 1971 році було опубліковано його статтю, де автор припускає, що *«мовну екологію можна визначити як дослідження взаємодії між будь-якою мовою та її середовищем»*. На думку Аррана Стіббе [3], *«еколінгвістика ставить під сумнів наративи, які ведуть до екологічного руйнування та соціальної несправедливості, дослідник пропонує знайти нові, які відповідають викликам сьогодення»*.

Використовуючи дискурсивний аналіз тексту, розглянемо текст, жанр якого визначаємо як офіційний документ, зокрема звіт, від департаменту екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації під назвою *«Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2021 році»* [4]. Звіт розміщено на сайті Донецької обласної державної адміністрації та цікавий з точки зору еколінгвістики. Проаналізуємо для прикладу розділ звіту (текст цитується повністю і без виправлень) і розглянемо його з точки зору методики Томаса Хакіна (Huckin, Thomas. 1997), з яким погоджуємося, що *«багато розумних авторів знають, як маніпулювати жанром, як виходити за його звичайні межі, щоб створити спеціальні ефекти»*.

«3.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)»

Басейн р. Сіверський Донець

1. *В межах Донецької області негативний вплив на формування якості в р. Сіверський Донець мають скиди підприємств безпосередньо в р. Казенний Торець та його основний приток – р. Кривий Торець.*

2. *Загальний скид зворотних (стічних) вод до поверхневих водних об'єктів в басейні у 2021 році складав 289,963 млн м³, з них 39,776 млн м³ забруднених.*

3. *У басейн річки Казенний Торець здійснюють скиди 43 підприємства з загальним об'ємом скиду 251,858 млн м³, з них – 37,045 млн м³ (14,7%) забруднених.*

4. *Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів (в об'ємі більше 1 млн м³) басейну р. Казенний Торець є підприємства: ВП «Шахта 1-3 «Новгородівська» ДП*

«Селидіввугілля», ВП «Шахта «5/6», «Шахта 30 «Капітальна», «Шахта «Центральна» ДП «Мирноградвугілля», ДП «ВК «Краснолиманська», Мирноградське ВУВКГ, Дружківське ВУВКГ КП «Компанія «Вода Донбасу», ПрАТ «НКМЗ», ВП «Шахта «Торецька», «Шахта «Центральна» ДП «Торецьквугілля», ВП «Східна виконавча дирекція з ліквідації шахт шахта «Нова» ДП Укрвуглереструктуризація.

5. Також у басейн р. Лугань здійснювався скид Вуглегірською ТЕС ПАТ «Центрэнерго» забруднених зворотних (стічних) вод в об'ємі більше 1 млн м³.

6. Значний вплив на формування якості води у р. Сіверський Донець має р. Бахмутка. У басейн р. Бахмутка здійснюють скиди 13 підприємств з загальним об'ємом скиду 3,598 млн м³, з яких – 0,356 млн м³ (9,9 %) забруднених зворотних вод.

Басейн річок Приазов'я та Азовського моря

7. Загальний скид зворотних (стічних) вод до поверхневих водних об'єктів у басейні складає 550,948 млн м³, з них – 26,966 млн м³ забруднених (98 % скиду забруднених вод здійснювалось відокремленими підрозділами КП «Компанія «Вода Донбасу»).

8. Аналіз скиду зворотних вод показує, що найбільший об'єм скиду зворотних вод здійснюється до Азовського моря – 68,4 % від загального скиду басейну (376,910 млн м³) та водних об'єктів басейну р. Кальміус – 29,9 % (164,640 млн м³), з яких безпосередньо до р. Кальміус скидається 107,486 млн м³ (65,3 % від скиду до басейну р. Кальміус).

9. Найбільшим забруднювачем поверхневих водних об'єктів басейну, який здійснював скид забруднений зворотних (стічних) вод у 2021 році в обсязі більше 1 млн м³, є Маріупольське РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу».

Басейн річки Дніпро (суббасейн Нижнього Дніпра)

10. Загальний скид зворотних (стічних) вод до поверхневих водних об'єктів у басейні складає 49,203 млн м³, з них – 23,280 млн м³ забруднених.

11. Скид зворотних (стічних) вод підприємствами вугільної промисловості складає 36,198 млн м³ (73,6 % від загального скиду по басейну), з них – 18,968 млн м³ забруднених.

12. Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів басейну, які здійснювали скид забруднений зворотних (стічних) вод у 2021 році в обсязі більше 1 млн м³ на підконтрольній Уряду України території, є підприємства житлово-комунального господарства та вугільної промисловості: ВП «Шахта «Котляревська», «Шахта «Курахівська», «Шахта «Україна», «Шахта 1-3 «Новгородівська» ДП «Селидіввугілля», ТДВ «Шахта «Білозерська», Селидівське ВУВКГ, Добропільське ВУВКГ КП «Компанія «Вода Донбасу».

Опущення у тексті є найпотужнішим аспектом текстуалізації, тому що, якщо автор чогось не згадує, то природно, читачу навіть не спадає на думку поставити питання про те, чого у документі немає. Головний елемент маніпуляції «опущення» має низку синонімів, таких як замовчування, пропуск та не згадування інформації. Мається на увазі опущення агенсу, тобто діяча, а у даному разі забруднювачів води. Так, у 3 та 6 реченні наводиться кількість забруднювачів (*43 та 13 підприємств*), а хто ці порушники закону – залишається поза текстом, хоча підзаголовок готує читача одержати інформацію про основних забруднювачів водних об'єктів. Не згадування агенсу у тексті зазвичай використовуються навмисне, щоб за допомогою правдивих тверджень створити хибне враження. Наступним прикладом може слугувати 8 речення, у якому стверджується: *«що найбільший об'єм скиду зворотних вод здійснюється до Азовського моря»*. Знову поза текстом залишаються забруднювачі води як і у 10 та 11 реченнях. Таким чином, вищезазначений документ належить до таких типів дискурсу, який, саме через опущення інформації, може спонукати людей поводитися екологічно деструктивно.

Наступним засобом вияву впливу дискурсу на читача є топікалізація, коли перший фрагмент інформації з'являється у реченні як смислова домінанта, і, таким чином, топікалізується, іншими словами стає найважливішим, ніж останні члени речення. Щоб акцентувати аспект, який видається важливим для автора, його ставлять в позицію домінанти, впливаючи на підсвідомість читача, а отже на спосіб інтерпретації, закладений автором. Так, у 2, 7, 8, 10, 11 реченнях смисловою домінантою виступають «скиди стічних вод», доповнюється інформація великою кількістю даних у метрах кубічних, але забруднювачі води відсутні. Як показують приклади, автор вирішує, яку інформацію подати як домінантну, а яку – проігнорувати та переконати читача, скеровуючи виклад інформації у відповідному напрямку.

Відповідно до висновку документа, основними забруднювачами водних просторів у Донецькій області виступають шахти та КП «Компанія «Вода Донбасу», а інформація про інших забруднювачів (наприклад морський порт Маріуполя) замовчується. Таким чином, отримуючи інформацію, читач зазвичай не усвідомлює, що вона уже подається йому у певній формі, а її сприйняття саме в такому ракурсі дезорієнтує його.

Отже, доходимо висновку, що попри значну кількість приведених даних у звіті, текст не містить повної інформації про забруднювачів води, також можна припустити, що не витримано жанрові особливості документальної прози, оскільки підзаголовок не корелює з текстом і не виконує своєї прямої функції – стисло передати його зміст.

Література

1. Eliasson, Stig (2015). The birth of language ecology: interdisciplinary influences in Einar Haugen's "The ecology of language". *Language Sciences*. Volume 50, pages 78-92. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0388000115000352>
2. Huckin N. Thomas *Critical Discourse Analysis / Tom Miller. Functional Approaches to Written Text : Classroom Applications*. United States Information Agency, Washington D.C., 1997. 78-92. <https://bpb-ap-se2.wpmucdn.com/thinkspace.csu.edu.au/dist/c/3891/files/2020/10/Huckin-1997.pdf>
3. Stibbe, Arran (2014). An Ecolinguistic Approach to Critical Discourse Studies. *Critical Discourse Studies*, 11(1), 117-128. <https://eprints.glos.ac.uk/1059/1/An%20Ecolinguistic%20Approach%20to%20Critical%20Discourse%20Studies.pdf>
4. Донецька обласна державна адміністрація та департамент екології та природних ресурсів. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2021 році <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Regionalna-dopovid-Donetska-ODA-2021.pdf>

Пирлік Наталія,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології
Маріупольський державний університет

ПЕРСОНАЛЬНИЙ ДЕЙКСИС У ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

1. Глобальні виклики , які виходять за національні кордони й охоплюють весь світ, здебільшого пов'язані з військовими конфліктами, економічною депресією та неконтрольованими міграційними потоками. Вони, по суті, випробовують на стійкість політичну систему держави.

До такого типу явищ віднесено і пандемію COVID-19. Ситуація, що склалася в світі в результаті пандемії, визначається набором параметрів, притаманних світовим війнам.

2. У цьому контексті особливого зацікавлення набуває формування нового нарративу в сучасній політичній комунікації. Цілком закономірним постає вибір телевізійного звернення як основного формату спілкування для лідерів держав. Телевізійні звернення Д. Трампа, А. Меркель, Е. Макрона, Дж. Конте, А. Дуду, Б. Нетаньяху та ін. демонструють реалізацію